

revoluționar creează în iunie 1848 versurile intitulate Un răsunet, cântate împreună cu ceilalți conducători ai revoluției în casa lui din Brașov, Bălcescu amintind însuflețirea cu care s-au cântat în Apuseni, chiar în mijlocul focurilor și a urletelor tunurilor”, în condițiile în care versurile au fost interzise de autoritățile habsburgice;

- interzis în Transilvania de „barbarii de tirani”, înaripatele versuri însoțite de melodia lor au trecut munții, prin „vămile văzduhului”, dominând manifestările semnării Constituției în iulie 1848 la Râmnicu Vâlcea, în fruntea manifestanților aflându-se însuși Pann;

- „refolclorizat”, cântecul apare cu ambele texte în mai multe culegeri de folclor ale secolului al XIX - lea (Ucenescu, Ehrlich, Vulpian etc.), pierzându-i-se numele autorilor;

- este activat de Gavril Musicescu, cel care-l convertește în notația cu portative, făcând niște modificări neesențiale, apoi îl prelucrează pentru cor

în cele 12 *Melodii naționale*, premiate la Paris, în 1889 și îl include în repertoriul corului său, cântându-l în Banat și în Transilvania fără text, pentru a nu încălca interdicțiile autorităților habsburgice care aprobaseră turneul; de la mitropolitul Iosif Naniescu află varianta originală a cântecului cu textul lui Alexandrescu din 1839 și o publică în revista ieșeană *Arta*, în anul 1894;

- ultimele intervenții în melodia imnului sunt efectuate de D. G. Kiriac, cântecul bucurându-se de o foarte largă circulație;

- în pofida acestei largi circulații și a includerii lui în lucrări instrumentale, simfonice, vocal - dramatice și muzical-coreografice (Dima, Porumbescu, Enescu, Iacob Mureșianu, Castaldi, Jora, Vidu, Bretan etc.) a fost interzis de autoritățile comuniste și apoi folosit de propaganda ceaușistă;

- a izbucnit în glasurile celor care au ieșit cu piepturile goale în stradă, la Timișoara, cerând căderea

comunismului, în 1990 fiindu-i consfințit statutul de imn național.

Obiecției nejustificate formulate de unii contestatari ai actualului imn național pot fi date două principale răspunsuri imbatabile:

- francezii nu vor schimba imnul național chiar dacă *La Marseillaise* nu mai are un conținut și o semnificație actuale în condițiile Uniunii Europene;

- cu istoria sa, *Deșteaptă-te, române* proiectează România printre țările europene care au unul dintre cele mai cehi imnuri naționale, ale cărui semnificații s-au îmbogățit de-a lungul timpului, de venind, ceea ce arhiereul Antonie Plămădeală numea „o melodie la înălțimea poeziei. O poezie la înălțimea melodiei”, conchizând despre cele două imnuri naționale al României și al Basarabiei: „Și *Deșteaptă-te române* și *Limba noastră* sunt miracole ale prinderii în cuvinte a sufletului unui întreg popor”.

Vasile VASILE

Recenzii

Texte biblice și artele surori de Veturia Dimoftache

Într-o epocă zguduită de convulsii, de căutări eșuate, care împing corabia lumii noastre de astăzi spre abisuri nedesluite, o carte care ne vorbește despre texte biblice în legătura lor cu artele surori este o străfulgerare de lumină.

Ce poate fi mai aducător de pace și liniște sufletească decât ieșirea din tumultul neroditor al vieții cotidiene prin parcurgerea în tihnă a cuvântului lui Dumnezeu, transpus în alcătuiri și forme măiestrit îngemănate.

În cartea sa, *Texte biblice și artele surori*, distinsa doamnă, prof. univ. dr. Veturia Dimoftache propune o deschidere, din perspectivă biblică, a patrimoniului culturii europene pentru a ne dezvălui tainele unor opere de artă împodobite cu lumina culorilor, a formelor plastice și a artei sunetelor.

Urmărind planul general al lucrării în cele șase capitole alcătuitoare (*Geneza, Moise, Regele David, Cartea Psalmilor, Sfântul Proroc Ilie, Sfântul Ioan Botezătorul*) autoarea ne introduce în partea lor narativă, pătrunzând, totodată, în esența textelor sfinte extrase din *Vechiul și Noul Testament*.

În primul capitol, *Geneza*, Veturia Dimoftache alege, spre ilustrare, două opere întruchipând facerea lumii: pictura lui Michelangelo, din Capela Sixtină a Vaticanului și oratoriul *Creațiunea* de Haydn. Sunt analizate, mijloacele artistice, specifice celor două arte, prin care ni se înfățișează realizările culturale ale unor mari epoci din istoria artei europene: Renașterea și Clasicismul. Analiza nu se limitează la prezentarea unor informații cu caracter general asupra substanței artistice a operelor, ci aduce exemple concrete desprinse din lumea artelor plastice și muzicale, aparținând patrimoniului universal și românesc.

Cel de al doilea capitol, intitulat *Moise*, cercetează reprezentări plastice ori muzicale ale unor scene și eroi biblici

din *Vechiul Testament*, prilej cu care autoarea surprinde, cu finețe, adaptarea simbolurilor artistice la concepțiile diferitelor epoci ale Evului mediu, Renașterii, Clasicismului și epocii moderne.

Un loc deosebit îl ocupă în lucrare, relația dintre sensul profund al operelor de artă și mijloacele specifice folosite în arta românească, fiind scos în evidență episodul scării lui Iacob atît din Vechiul, cit și din Noul Testament și realizat cu măiestrie în pictura exterioară a mănăstirilor Humor, Voroneț, Moldovița, Sucevița.

În capitolul trei, intitulat *David*, miezul cercetărilor doamnei Veturia Dimoftache se îndreaptă asupra personajului central al unor opere de artă plastică și muzicală din diferite epoci. Acest fapt antrenează cunoașterea multor artiști ai Renașterii ca Michelangelo, Donatello, Andrea Verrocchio, dar și a unor mari gânditori ai lumii antice ca Platon și Pitagora.

Ca și în capitolul anterior, întâlnim aici și arta românească, întruchipată de pictorii Voronețului, Humorului și Moldoviței, care aduc, în ansamblul gândirii și artei epocii, nota specifică a artei naționale cu valoarea ei inestimabilă, recunoscută ca atare pe plan internațional. Prospețimea și arta îngemănării formelor și culorilor împodobesc altarele și pereții mănăstirilor noastre cu strălucire nobilă, dar fără ostentație, reflectând puritatea și noblețea unei gândiri ce se înalță cu smerenie și dragoste către Dumnezeu.

În capitolul patru al lucrării sale autoarea se îndreaptă asupra unei cărți cunoscută în cult sub numele de *Psaltire*, aceasta fiind cea mai răspândită carte ce aparține deopotrivă tradiției ebraice, cât și celei creștine. Ea cuprinde totalitatea operei regelui David, personalitate de seamă a lumii vechi precreeștine, alcătuitor al unor texte închinat lui Dumnezeu cel atotputernic. Încărcate de poezie și investimate în muzică, aceste texte au rolul de a-L slăvi și implora pe Creator, dezvăluind totodată frumusețea creației Sale.

Cei 150 de psalmi, nelipsiți din cadrul slujbelor ce se desfășoară în bisericile și catedralele din întreaga lume creștină, se regăsesc în muzica noastră ortodoxă românească, fiind rodul creației unor compozitori iubitori de Dumnezeu și înzestrați cu talentul mânuirii mijloacelor sonore. Psalmii au fost sursa de inspirație a unor lucrări muzicale cu desfășurare mai restrânsă sau mai amplă, aparținând creației românești.

Iată câteva dintre aceste lucrări muzicale, analizate în cartea doamnei Veturia Dimoftache:

Auzi Doamne glasul meu, de D. G. Kiriak; *Doamne, auzi glasul meu* de Nicolae Lungu; Psalmul 123 de Marțian Negrea; Psalmul 50 *Miluește-mă, Dumnezeule* de Gh. Cucu; Psalmul 39 de Paul Constantinescu, în care compozitorul „realizează o sinteză între tradiția muzicii univocale a răsăritului ortodox și genurile și formele muzicii apusene.” (Psalmul 39, îmbrăcat într-o haină muzicală amplă, devine în creația lui Paul Constantinescu un real concert liturgic).

Sub titlul latinesc *Miserere*, Psalmul 50 a constituit sursa de inspirație pentru o seamă de compozitori apuseni, precum sunt Josquin des Prés, G.P. da Palestrina, H.L. Hassler, Giovanni Gabrieli, J-B Lully, Alessandro Scarlatti.

Veturia Dimoftache se oprește în mod deosebit asupra *Simfoniei Psalmilor* de Igor Stravinsky, lucrare amplă pentru cor și orchestră, compusă în anul 1930, care reprezintă rodul măiestriei artistice a compozitorului întors la ortodoxie; cele trei părți ale lucrării se cântă neîntrerupt urmărind textul versetelor 13 și 14 ale Psalmului 38, al versetelor 2, 3 și 4 ale Psalmului 39 și textul integral al Psalmului 150. Elementele discursului muzical melodia, ritmul și timbrul specific al orchestrei, țesătura polifonică sau armonică și forma ce assemblează toate aceste componente sunt observate atât în detaliile tehnice, cât și sub aspectul capacității lor de a transmite conținutul ideatic al lucrării.

Capitolul cinci este dedicat unuia dintre cei mai importanți profeți ai Vechiului Testament, Sfântul Proroc Ilie Tesviteanul, preluat de tradiția creștină și sărbătorit pe data de 20 iulie.

Acest fapt o îndeamnă pe doamna Veturia Dimoftache să acorde o deosebită atenție unor diferite domenii artistice, cât și interferenței dintre ele, cercetările sale având ca punct comun reprezentările artistice ale Sf. Proroc Ilie, cât și semnificațiile lor. Aflăm astfel, persoana Sf. Ilie prezentă în arta plastică, dar și în cea muzicală, însoțită de bogate exemplificări din fiecare domeniu.

În muzica bisericească românească slujba Sf. Ilie apare în *Noul Idiomelar* al lui Ion Popescu-Pasărea (1933), în *Idiomelarul* lui Dimitrie Suceveanu și în *Doxastarul* lui Anton Pann.

În iconografia românească Sf. Ilie este reprezentat în pictura în frescă *Schimbarea la față*, din naosul bisericii Sf. Gheorghe de la Voroneț și în scena *Sf. Ilie în peșteră*, de la Mănăstirea Arbore.

Icoana rusească *Profețul Ilie hrănit de corbi* (sec. XVII) îmbogățește tradiția reprezentărilor picturale ale Sf. Ilie cu o viziune din marile centre de cultură bisericească ale Rusiei.

Textele biblice au generat în arta universală lucrări de mare amploare ca oratoriul *Elias* pentru cor și orchestră op. 70 de Felix Mendelssohn Bartholdy. Autoarea realizează nu doar o simplă analiză muzicală a lucrării cu acest nume, ci un amplu comentariu al relației dintre text și muzică, completat cu bogate și sugestive exemple muzicale.

Capitolul șase al cărții este dedicat unuia dintre cei mai mari sfinți ai Noului Testament, Sfântul Ioan Botezătorul, prăznuit la 24 februarie. Autoarea evocă un vast ansamblu de

forme, culori și sunete în care aspecte din viața Sfântului Ioan Botezătorul au inspirat maeștri ai artelor Renașterii precum Leonardo da Vinci, scriitori ai secolelor XIX și XX ca Oscar Wilde și Gustave Flaubert, compozitori romantici și postromantici ca Jules Massenet și Richard Strauss. Mult mai greu de definit sau de intuit este relația între cuvânt/idee și expresia muzicală. Cu atât mai mare este meritul autoarei de a analiza convingător această relație în opera *Salomeea* de Richard Strauss, capitol cu care Veturia Dimoftache încheie un studiu care, acoperind o lungă perioadă de timp, de la antichitate la epoca contemporană, urmărește interdependența complexă a artelor care au însoțit evoluția culturală a omenirii.

Gabriela OCNEANU

Centenar Dorin Pop

”Aniversări, comemorări, curgeri de timp măsurate în ceea ce socotim a fi ‘cifre rotunde’ - sunt și acestea, poate, reflexe ale nevoii omenești de a se împărtăși, prin oglinda amintirii, din mitul și izvorul ‘eternei reîntoarceri’ ” scrie compozitorul Adrian Pop, în primele pagini ale unui volum dedicat evocării unei excepționale personalități, dirijor și profesor, timp de trei decenii și jumătate, al Conservatorului de Muzică ”Gh. Dima” din Cluj, de la nașterea căruia s-au scurs o sută de ani: Dorin Pop. Și pentru că este vorba de o rememorare extrem de implicată emoțional, realizată de fiul maestrului, să mai cităm, clarificator, câteva rânduri: ”nu este totuși o monografie în înțelesul obișnuit al cuvântului; e mai degrabă o aducere aminte făcută prin prisma unui ochi și unei conștiințe hrănite din afecțiune”.

Dar cine a fost Dorin Pop? Ne este greu să credem că ignoranța prezentului este așa de acaparatoare încât răspunsul la această întrebare să fie greu de găsit. Dirijorul Dorin Pop este cel care a creat *Cappella Transylvanica*, formație apreciată și laureată în competiții internaționale de prim rang, și a format personalitatea inconfundabilă a Corului Filarmonicii clujene,

este profesorul care a lăsat în urmă numeroși discipoli dedicați artei corale și o școală de dirijat imposibil de egalat azi. Altfel spus, un expert al vocii, creator al unui model interpretativ străin de manierisme sau mimetice abordări, un rafinat cunoscător al repertoriului coral, un profesor sever și, absolut firesc pentru alte vremuri, venerat de studenții și coriștii săi.

Așadar, o evocare neconvențională, dar care reunește o parte monografică (intitulată ”În oglinda amintirii”, cu o *addenda*: ”Portret din memorie: profesorul, tatăl de familie, dirijorul”) și un corpus de ”Texte despre cântul coral” datorate lui Dorin Pop, până acum nepublicate, despre dirijor, ansamblu, vocalitate și sonoritate corală.

Cititorului i se permite să simtă, să cunoască și să înțeleagă o relație dintre tată și fiu rar întâlnită în societatea prezentului, bazată pe dragoste, respect, muncă și responsabilitate. Am putea-o numi ”de stil vechi”, cu admirație și conștiință de ”normalitatea” acesteia.

Stilul scriitoricesc aparte al autorului, Adrian Pop, o personalitate care uimește de fiecare dată prin imensa sa cultură, prin creația componistică, prin maniera elegantă și doctă de adresare, prin generozitatea cu care-și formează studenții, ne prilejuiește o lectură fermecătoare a unui text nostalgic dar direct, obiectiv dar emoționant-evocator, care poate prilejui o călătorie imaginară în partea bună și fericită a formării noastre profesionale și umane.

